DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Kostel sv. Vavřince
Malá Strana, Petřínské sady

V análech lze kromě letopočtu 1135 a 1003 nalézt jako „zaručený“ údaj o založení kostela také datum 992. Ale první ověřená nejstarší zmínka o existenci svatyně na Petříně je z roku 1135. Velké stáří kostelíka potvrdil nakonec i nález románského zdiva kaple v roce 1926 a dále jej upřesnil nález zazděného románského okna ve věži roku 1934. V době založení byl románský kostel jednolodní obdélnou stavbou s apsidou na východě a se západní věží, pojatou částečně do dnešní přestavby. Osamoceně umístěný kostelík, vzdálený sídlištním celkům, daleko za hradbami Menšího Města pražského, sváděl k nejrůznějším výkladům důvodů založení. Snad zde svatyně mohla vzniknout jako popravčí kostelík. Vedle kostela totiž bývalo popraviště. O jeho existenci máme historické zprávy v souvislosti s vyvražděním Slavníkovců. Ty příslušníky rodu, které na Libici 28. 9. 995 Přemyslovci nestačili povraždit, vedli prý jako divou zvěř do Prahy a pobíjeli na Petříně. Petřínské popraviště pak bylo až do 14. století vyhrazeno pro trestání velkých politických a protistátních přečinů. Teprve po vybudování hladové zdi se popraviště přesunulo na vrch Vítkov. Avšak Hájek z Libočan má ve své kronice romantičtější výklad. Vykládá tu legendu, podle které na temeni Petřína bývalo staré pohanské obětiště. Vrch byl v té době celý pokryt pralesem a uprostřed hvozdu vynikal mohutný rozložitý dub, pod kterým hořel obětní oheň. Za vlády Boleslava I. zde bývaly lomy na kámen a ve vytěžených jámách horníci zapalovali ohně, aby se trochu zahřáli. Rozutekli se však zděšením, neboť v plamenech spatřili tancovat záhadné bytosti. Po Praze se pak rozšířila zpráva, že to budou asi bohové. Úkazy se pozvolna stávaly předmětem uctívání. K dubu pak putovala celá procesí zapalovat nové ohně a přinášet nové oběti. Nakonec zakročil sám pražský biskup Vojtěch. Starý dub dal porazit, ohniště, které pohané založili nechal rozmetat, aby obětní rituály nepokračovaly. Ale pokračovaly. Patrně až panovník dal místo vymýtit a nařídil na planině postavit kostel zasvěcený sv. Vavřinci, světci, který podstoupil mučednickou smrt v plamenech a tím pohanské zvyky zastavil. Dokončený kostelík měl údajně vysvětit sv. Vojtěch. Již tehdy byla stavba datována před rok 1271 a zařazena do doby Soběslava I. Nepochybně se tak stalo na základě kronikářské zprávy, podle níž za děkana kapituly pražské Víta (†1271) proběhla přestavba dřívější, patrně dřevěné svatyně na zděnou. Vlastnictví se definitivně ustálilo až po Bílé hoře ve prospěch svatovítské kapituly, které ostatně patřily i okolní pozemky. O kapli pak na delší dobu umlkají jakékoli zprávy. Zbytky klenby v závěru však naznačují, že proběhla ještě pozdně gotická úprava, snad někdy v l. pol. 16. století. Rozhodující význam pro stavební dějiny místa a rovněž kostelíka měl aktivní kněz Norber Saatzer, údajně pocházející z Bavorska, který patrně podle kultu Sacra via přispěl svou činností v pol. 30. let 18. stol. ke vzniku drobných upomínkových staveb. Za finanční pomoci Bratrstva pražských kuchařů a dvou zbožných pražských měšťanek vystavěl šest kapliček poutní cesty. Vedla od Strahova podél městské hradební zdi a vzdálenost kaplí odkrokovali podle původních jeruzalémských zastavení. Křížová cesta byla na Petříně vystavěna roku 1735 spolu s kaplí Kalvárie. Zde se také sloužila vůbec první pobožnost křížové cesty na našem území. Cestu dokonce potvrdil papež Klement XII. Byla nadána četnými výsadami i odpustky, což vedlo k tomu,

že Saatzera bratrstvo obvinilo z defraudace příspěvků, dnes bychom řekli tunelování. Ačkoliv se obhájil, zemřel ve vyhnanství. Velké popularitě se těšící pouť, která zde začínala svou cestu do Staré Boleslavi, ukázala, že počet věřících je příliš veliký a dosavadní svatovavřinecký kostelík nebude postačovat. Zřejmě proto byla roku 1739 dohodnuta výstavba nové svatyně, o níž se zavázalo pečovat Bratrstvo pražských kuchařů. Svatý Vavřinec umučený na rožni se stal patronem Bratrstva kuchařů, a tak není divu, že kostelík koupili. Dostavba byla v hrubé stavbě dokončena roku 1745, jak ukazují některé dochované účty. Hmota původního kostelíka byla pietně zachována, románská kaple je včleněna do stavby jako sakristie, jen okna doznala zvětšení; stavitel Jan Ignác Palliardi ke staršímu jádru připojil střední prostor s kupolí. Kostel tak při zachování původních konstrukcí získal typický barokní vzhled, který uprostřed vrcholí kupolí vysokou 22,7 m a doprovázenou z průčelního pohledu ještě dvojicí 24,5 m vysokých subtilních věží. Jeho architektura je do určité míry inspirována tvorbou K. I. Dientzenhofera a nelze vyloučit, že vznikla upravením jeho projektu. Vlastní stavba se prodloužila až do roku 1780. Vrcholnému baroku je nejblíže monumentální, dynamicky sítěné konvexní severní průčelí členěné rozeklanou římsou, nad níž jsou umístěny barokní sochy Nejsvětější Trojice v podobě Piety Boha Otce, vlevo stojí sv. Jan Nepomucký a vpravo pravděpodobně sv. Máří Magdaléna. V tympanonu štítu najdeme znak svatovítského probošta Františka Strachovského ze Strachovic, který dohlížel na dokončení stavebních prací. V nice je umístěna socha sv. Vojtěcha a deska s nápisem. Z vnitřního vybavení je pozoruhodný obraz umučení sv. Vavřince od burgundského malíře Jeana Clauda Monnota, umístěný na pravém bočním oltáři.

Roku 1784 Josef II. kostel sv. Vavřince zrušil. Při prodeji o něj neměl zájem ani vojenský erár, a to nebyl drahý. S jeho úpadkem začala chátrat i křížová cesta. Pražané jej i po nezdařeném odprodeji dále využívali jako svatostánek. Roku 1818 se z kostela málem stal základ pro stavbu hvězdárny. Tehdejší ředitel klementinské hvězdárny P. M. A. David ale tenkrát narazil na úřední stanovisko – bylo zamítavé, mj. pro možné nebezpečí plynoucí z blízkých zásobáren prachu dělostřeleckého skladiště. Roku 1839 postoupila svatovítská kapitula kostel Praze a město jej začalo rekonstruovat. Obnovy se dočkala i křížová cesta z přebytků bohatých darů pro ústav chudých u sv. Mikoláše a také za přispění hraběte Chotka. Podle návrhu stavovského zahradníka Jiřího Breula vznikla v letech 1836–1838 nová cesta. Stará křížová cesta byla rozšířena na současných 14 zastavení. Autorem přestavby je Josef Kranner a obrazovou část jednotlivých zastavení vytvořil Josef Führich. Na každou kapličku donátoři přispěli 320 zlatými ve stříbře. Po půl století však už byly potřebné nové malby. V roce 1884 je za 1400 zlatých provedl malíř Jakub Schikaneder. Umělec navrhoval malbu na plech, radní však trvali na freskách. Kryly je dřevěné okenice, což by ostatně neškodilo ani dnes, jako ochrana proti vandalům. Chod kostela ještě narušil požár roku 1849. V 90. letech 19. století byly malby obnoveny a spolu s nimi i sgrafito Kristova vzkříšení na fasádě kaple Kalvárie, které je zhotoveno podle kartonu Mikoláše Alše a svým nadějným poselstvím tvoří myšlenkové završení celé křížové cesty. Od roku 1994 užívá celý komplex staveb Starokatolická církev, která jej s finanční podporou hlavního města Prahy opravila. Kostel sv. Vavřince je od listopadu roku 1995 starokatolickým katedrálním chrámem. Současný interiér presbytáře je vybaven podle návrhu ak. arch. Jiřího Pelcla, jehož dílem je i moderní krucifix zavěšený z klenby.

Samostatně je nutno vzpomenout tabulku, která je připevněna na fasádě kostela sv. Vavřince a sděluje že kostel leží ve výšce 327,261 metrů nad hladinou Jaderského moře.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web; Starokatolická církev v ČR

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Klášter augustiniánů
Malá Strana, Josefská ulice

Kolem původního, pravděpodobně ještě románského kostela sv. Tomáše, vedla prastará cesta od vltavského brodu k dnes již neexistující jižní bráně Pražského hradu. Při této cestě se začaly utvářet pozdější ulice Letenská, Josefská a Tomášská. Původní kostelík sv. Tomáše patřil břevnovským benediktinům, kteří jej patrně i vystavěli. Přibík Pulkava z Radenína, kronikář Karla IV., připomíná starý kostelík k roku 1228. Při tomto kostele král Václav II. usadil se souhlasem pražského biskupa Tobiáše augustiniány, když v roce 1285 přišli do Prahy. Řád augustiniánů vznikl v roce 1256 z rozkazu papeže Alexandra IV. v Římě spojením několika podobných poustevnických řeholí. Přijali černé roucho, podle sv. Augustina, který po smrti své matky Moniky nosil jen černý, smuteční oděv. V Praze řád začínal skromně na darovaném městišti při kostelíku sv. Tomáše a při kapli sv. Doroty. K pozemku patřil hřbitov a zahrada za městskou zdí. Hned v následujícím roce se břevnovský opat Kristián, na žádost panovníka, vzdal práva k tomuto místu. Augustiniáni patrně starou kostelní stavbu zbořili a začali budovat ihned nový chrám téhož zasvěcení. Současně začali budovat i klášter. Kostel s klášterem se stal součástí přemyslovských malostranských hradeb, které tudy vedly od biskupského dvora při kamenném mostě k východnímu okraji Pražského hradu. Celý kostel byl vysvěcen v roce 1379, již od samého počátku se chrám řadil k největším a k nejkrásnějším v Praze. Klášter byl součástí českobavorské provincie, měl v něm sídlo provinciál. Vedle provinciála bydlel zde také převor, prokurátor a lektorové, kteří přednášeli klerikům přímo v klášteře. Někteří z nich současně byli učiteli na Karlově univerzitě. V roce 1306 získal řád darem od abatyše svatojiřského kláštera Pytlíkovskou zahradu v předměstí Na písku a další pozemky od Jana Lucemburského a jeho ženy Elišky. Získané pozemky i ostatní majetek byly chráněny privilegiem Karla IV. z roku 1353, podle něhož byli augustiniáni vybaveni vlastní jurisdikcí. Významným mezníkem pro pražský řád augustiniánů byl rok 1355, kdy získali od Karla IV. ostatky sv. Tomáše Apoštola z augustiniánského kláštera v Sieně. V roce 1358 přikoupil klášter část pozemků při dnešním Valdštejnském náměstí pro výstavbu pivovaru. Od toho roku lze již datovat slavnou tradici Tomášského pivovaru.

9. května 1420 husité zapálili klášter sv. Tomáše a 14. června dílo dokonali. Mnichům se většinou podařilo uprchnout, někteří z nich se pak postupně od roku 1437 zase vraceli zpět, aby v díle předchůdců pokračovali. Následovaly však další požáry v roce 1503, 1509 a v roce 1541 velký požár Malé Strany a Hradčan. V 16. století byli v klášteře sv. Tomáše v určitém období také třeba jen tři mniši. A navíc jenom cizinci. Ale to nikdy nebylo ku škodě víry. Významným kazatelem v kostele sv. Tomáše byl Václav Hájek z Libočan.

Za císaře Rudolfa II. získává kostel po zásluze honosné pojmenování „dvorní farní chrám sv. Tomáše Apoštola s klášterem poustevníků řádu sv. Augustina“. Z té doby je zde pohřebena celá řada významných šlechticů, měšťanů, řemeslníků a umělců. Pozoruhodný je zejména jeden z náhrobků v ambitu. Patří básnířce Alžbětě Johanně Westonii, Angličance, která se provdala za Jana Lva z Eisenachu, agenta u císařského dvora. Napsala řadu knih prózou i veršem. V severní boční lodi je náhrobek lékaře císaře Rudolfa II. Godfrieda Steeghia a jeho manželky. Zemřeli oba v roce 1609. Pod oltářem Narození Páně je náhrobek, který je připisován slavnému rytci Aegidiovi Sadelerovi (†1629). Před hlavním

oltářem je náhrobek rodiny Lobkoviců 1733. V hlavní lodi při vchodu je náhrobek s mosaznou deskou a latinským nápisem, jenž vypovídá o Španělech, kteří žili a zemřeli v Praze. V kapli sv. Doroty je náhrobek rodiny Michnů z Vacínova z druhé poloviny 17. století. Před sakristií je pochován Jakub Curtia ze Senffetenavy (†1594), v jehož domě bydlel Tycho Brahe. Nedaleko od něho odpočívá vynikající sochař Adrian de Vries (†1626). Celá galerie jeho soch zdobí sousední Valdštejnskou zahradu.

Dispozice kostela a kláštera odpovídají stále ještě středověkému schématu, i když nevznikala jednotně, ale po jednotlivých etapách. Z někdejšího trojlodí basiliky vznikla renesanční úpravou jednolodní stavba s bočními kaplemi a oratořemi nad nimi. V čele pravé boční lodě je stále zachována kaple sv. Doroty, která tady byla ještě před příchodem řádu augustiniánů a sloužila svého času i jako farní kostelík. Z původní stavby se zachovala severní stěna, stala se součástí nového chóru. K ní přiléhá část objektu, jenž ve 13. století sloužil nesakrálním účelům. Neméně jasná je situace v severní části kláštera. Z předhusitské doby je patrně nejstarší úzká kaple, na níž navazuje sakristie. Už v roce 1353 vznikaly zde fresky, z nichž nejzajímavější je obraz sv. Hedviky. Vedle sakristie je dvojlodní kapitulní síň kaple Štěpána z Tetína. V roce 1410 byl k síni přistavěn malý presbytář. Už v té době je tato část kláštera označována jako „nádherná kaple“. K východnímu křídlu přiléhá ambit, ochoz s žebrovou klenbou a s arkádami otevřenými do rajského dvora. Uprostřed je dodnes zachovaná studna. Původní basilika, která měla být při západním průčelí zakončena dvěma věžemi, ale vystavěna byla jen jedna, je zakončena charakteristickou špičkou jehlance.

26. dubna 1727 uzavřel řád augustiniánů při kostele sv. Tomáše smlouvu s jedním z nejvýznamnějších barokních stavitelů Kiliánem Ignácem Dientzenhoferem. Architekt celý objekt posoudil a navrhl radikální řešení. Realizována však byla jen část jeho návrhů. Většinou, jak už tomu bývá, nedostává se peněz, a tak zůstává architekt a stavitel někdy v polovině cesty. I tak se K. I. Dientzenhoferovi podařilo vnést do kostela neklid baroka s využitím rušivých prvků a detailů. Průčelí kostela směřuje do úzké uličky, odstup je tady minimální. Kilián Ignác Dientzenhofer využil dynamické prvky při členění fasády a rozhodně se mu podařilo upoutat pozornost. Jeho práce tady reprezentuje vrcholné baroko. Základ členění vytváří rozeklaná sloupová edikula dorského řádu. Využívá pilířů a sloupů. Edikula, jeden ze základních architektonických prvků, slouží jako rám renesančního portálu. V ose portálu je prolomena nika, v níž je socha sv. Augustina, dílo Jeronýma Kohla z doby kolem roku 1684. Severní boční fasáda je ukryta ambitem konventu, jižní průčelí do frekventované ulice je zakryto spojovacím můstkem někdejšího Lobkovického paláce. I tady se zachoval renesanční portál z červeného mramoru, nad nímž je umístěna socha sv. Tomáše, rovněž z Kohlovy dílny. Ať už veliký barokní stavitel K. I. Dientzenhofer měl jakkoli radikální záměry, nelze mu upřít, že i různorodé slohy dokázal spojit a sjednotit tak, že působí jako jeden celek. Gotický základ překrývají další slohy. Dorská edikula, renesanční portál, barokní nika a barokní socha vůbec nevyvolávají nejednotný dojem. Stavba má svůj rytmus: opěrný systém, okna, liseny, voluty, oblouky - opakující se motivy vyvolávají představu melodie, působí jako hudba. Novým zařízením vybavil kostel sochař Karel J. Hiernele. Kostel získal nový krov a byl nově vydlážděn. Chrám byl znovu vysvěcen 8. prosince 1729.

Také hlavní oltář uvnitř chrámové lodi byl zhotoven podle návrhu K. I. Dientzenhofera. Když k němu tiše a po špičkách a s pokorou přistoupíme, možná i pochopíme něco málo z poselství, které je nám našimi předky, kteří ve víře dozajista byli pevnější, předáváno. Jeden z obrazů Petra Pavla Rubense nese název Umučení sv. Tomáše, druhý nese název Svatý Augustin na mořském břehu. Sv. Augustin prodlévá na mořském břehu s malým dítětem, které lžící přenáší vodu z moře do důlku. Nevinná činnost dítěte nám prozrazuje tajemství Nejsvětější Trojice jako nepochopitelné.

Prameny: Mgr. Ant. Ederer, kronikář Úřadu MČ Praha 1

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Kaple sv. Terezie z Avily
Malá Strana, Vojanovy sady

První písemné zmínky o zahradě jsou datovány k roku 1336. Předpokládaný vznik zahrady je kolem roku 1300. Zahrada se rozkládala na území někdejšího dvora pražských biskupů mezi ulicemi U Lužického semináře a Letenskou. Další písemná zmínka je až z 15. století, kdy byla zahrada v roce 1420 zničena husity. Zeleň i veškeré stromy se vykácely, aby se nemělo kde skrýt Zikmundovo vojsko. Následně byla zahrada rozparcelována mezi malostranské a staroměstské měšťany podobojí. V roce 1655 vykoupil pozemky císař Ferdinand III. a předal je řádu karmelitánek, které uvedl do Prahy. Řád zpočátku sídlil v bývalém Valdštejnském paláci v Josefské ulici, který zároveň s pozemky císař karmelitánkám daroval k vybudování kláštera. Původní palác byl roku 1666 zbořen a materiál použit na stavbu vysoké klauzurní zdi, která sloužila k vyloučení pohledu zvenčí dovnitř a naopak. Život v klášteře karmelitánek byl tvrdý. Střídala se manuální práce s chórovou modlitbou. Na spánek bylo vyhrazeno 6–7 hodin. Klášterní komplex a kostel sv. Josefa karmelitánky vybudovaly v letech 1673–1690. V klášterním komplexu karmelitánek byly vystavěny tři menší stavby, ke kterým se nezachovaly žádné dokumenty. Kaple sv. Eliáše byla údajně postavena mezi lety 1660–1670 jako typická zahradní kaple v podobě grotty. Roku 1663 bylo pod kapli umístěno tělo první převorky pražských karmelitek sv. Elekty. Dnes se musí za jejími mumifikovanými ostatky vypravit zájemci na Hradčany do kostela sv. Benedikta. Výklenková kaple sv. Jana Nepomuckého údajně mohla vznikat bezprostředně s výstavbou ohradní zdi kláštera a s úpravou zahrady, na jejíž hlavní osu je disponována. Třetí stavbu opět nedokážeme přesně ani datovat, ani autorsky určit. V roce 1715 měla být do zahrady (klášterní kronika uvádí až v roce 1743), na náklad Eleonory z Valdštejna, postavena klenutá kaple zasvěcená zakladatelce řádu karmelitánek sv. Terezii z Avily. Druhé datum se shoduje s vnitřní výzdobou, ale také s jednotlivými architektonickými detaily, již spíše pozdně barokními. Na výstavbě se mohl podílet jak Bartolommeo Scotti, který je doložen jako stavitel konventu na počátku 18. století, tak František Maxmilián Kaňka či spíše František Ignác Prée, osobní architekt hraběnky, kterého zaměstnávala i po svém vstupu do karmelu jako terciářka (třetí). Členy třetích řádů mohou být laici žijící mimo klášter, vč. osob žijících v manželství. Kaple se zachovala bez větších úprav ve své původní podobě. Stavba kaple má polygonální půdorys vepsaný do elipsy, na bočních fasádách a nad portálem je prolomena kasulovými okny, kasulové okno na západní straně je slepé. Portálek je kamenný se zalomeným vystupujícím překladem, jsou v něm osazeny typově ještě barokní dvoukřídlé dveře s historickým kováním. Zařízení se nezachovalo, na stěnách jsou přemalované fresky údajně Jana Karla Kováře z roku 1745, které iluzivním způsobem nahrazují oltářní architekturu, po stranách pak představují výjevy ze života sv. Terezie, v kopuli je freska s námětem Apoteóza (oslava) sv. Terezie. Podle legendy, Terezie planoucí velkou láskou k Dítěti Ježíši, získala od jistého mnicha sošku Jezulátka; mnichovi se Ježíšek zázračně ukázal a on na základě jeho podoby sošku vymodeloval. Tuto sošku pak měla Terezie darovat své přítelkyni, jejíž dcera se chystala na cestu do Prahy. Soška, známá jako Pražské Jezulátko, je nyní vystavena v chrámu Panny Marie vítězné na Malé Straně v Praze.

Během působení karmelitánek sloužila zahrada patrně převážně jako užitková a ovocná. Podél hlavní cesty ke kapli sv. Jana Nepomuckého byla lipová alej a podle písemných dokladů byly v zahradě rozmístěny pomerančové stromky v nádobách. Subtilní barokní úprava s kašnou a rostlinným ornamentem se předpokládá před kaplí sv. Terezie z Avily. Jak vypadalo okolí starší raně barokní kaple sv. Eliáše se přesně neví. Poslední tři roky před zrušením řádu karmelitánek měla vyhlídková terasa křížovou dispozici, dokumentovanou pozdějším Hergetovým plánem Prahy z roku 1791, který je prvním přesnějším zobrazením kláštera a jeho zahrady. V roce 1783 zahradu převzal od karmelitánek řád anglických panen. Spolek na začátku 19. století upravil původní sad do podoby anglického parku, kde nechybělo jezírko a mnoho jehličnanů. Řád anglických panen užíval zahradu i budovy kláštera do roku 1921, kdy klášterní komplex získalo ministerstvo financí. V té době byla částečně zastavěna jižní část zahrady a severní část přeměněna historizujícími krajinářskými úpravami dle projektu architekta Chlustiny. Veřejnosti byla zahrada zpřístupněna v roce 1954 a tehdy byla též přejmenována na Vojanovy sady. Dnešní název připomíná, že nedaleko odtud na Klárově žil a zemřel významný český herec Eduard Vojan. V současné době jsou Vojanovy sady v péči Městské části Praha 1 a dodnes ukrývají mnohá překvapení. Na vyhlídkové terase jsou na stěně sluneční hodiny, patrně ze 17. století. Jejich stupnice je zjednodušená vypuštěním křivek zvěrokruhu pro znamení Lva, Raka a Blížence. Na hodinách je vidět žehnající postavu převorky kláštera sv. Elekty. Náboženská tematika byla příčinou vysazení dřevin před hodiny, aby je zcela zakryly. Až průklest v roce 2001 nechal vyniknout slunečním hodinám v plné kráse. Na vyhlídkové terase nalezneme ještě nově zrestaurovanou kašnu. Byla objevena v roce 1980 pod nánosem zeminy při čištění plochy od plevelů. Nikdo nevěděl jak je hluboká, ani v jakém je stavu, proto se počítalo jen s tím, že bude osázena květinami. Vše se změnilo v okamžiku, kdy ji restaurátoři vyzvedli. Byla by škoda tento barokní skvost lépe nevyužít. A tak je dnes kašna s vodotryskem ve tvaru čtyřlístku usazena v záhonu a tvoří jednu z dominant zadní části zahrady.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); Pražské zahrady, Olga Bašeová, nakladatelství PANORAMA (1991); web

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Koncertní sál – Pražská konzervatoř
Staré Město, Na Rejdišti 1 (Dvořákovo nábř. 2)

Pražská konzervatoř patří k nejstarším školám tohoto typu v Evropě. Byla založena v roce 1808 za účelem výchovy orchestrálních hudebníků. Přímým impulzem k založení školy bylo Provolání pražské hudbymilovné šlechty z 25. dubna 1808, považované dnes za zakládací listinu Pražské konzervatoře. Záhy po jeho zveřejnění se začaly scházet první finanční příspěvky a počet podporovatelů se zvyšoval. Jejich snahy však byly přerušeny napoleonskými válkami. V březnu 1810 založil tento šlechtický spolek organizaci pojmenovanou „Společnost pro zvelebení hudby v Čechách“, která po následujících více než 100 let konzervatoř financovala a řídila. První školní rok byl zahájen 24. dubna 1811. Učilo se v bytech profesorů podle osnov vypracovaných prvním ředitelem Bedřichem Dionýsem Weberem. Na podzim 1811 se konzervatoř na dlouhá desetiletí usídlila v dominikánském klášteře sv. Jiljí. V roce 1817 se k výuce orchestrálních nástrojů připojil zpěv. V dalším období sehrála škola významnou roli v rozvoji pražského hudebního života. Koncerty orchestru a výpomoci žáků v profesionálních orchestrech byly pro Prahu nenahraditelné. Pochvalně se o nich vyjádřil například i C. M. Weber, R. Wagner, H. Berlioz a F. Liszt. V roce 1866 se o místo ředitele ucházel Bedřich Smetana, tehdejší konkurzní komise však dala přednost řediteli varhanické školy Josefu Krejčímu. Když pak v roce 1884 získala škola nové prostory v budově právě dostavěného Rudolfina a v jejím čele stanul proslulý houslový pedagog Antonín Bennewitz, začala „zlatá doba“ Pražské konzervatoře. Po sloučení s varhanickou školou, v roce 1890, se začaly vyučovat další hudební obory: klavír, varhany, skladba a dirigování. V roce 1891 byl pro Pražskou konzervatoř získán Antonín Dvořák, nejprve jako profesor skladby a v letech 1901–1904 jako ředitel. Dvořák vychoval celou plejádu významných skladatelů. Byli mezi nimi např. Josef Suk, Vítězslav Novák, ale také operetní skladatelé Oskar Nedbal či Franz Lehár. Ostatně, slavných osobností, které prošly Pražskou konzervatoří, bylo mnoho: Otakar Ševčík, Jan Kubelík, Jaroslav Kocian, Václav Talich, Karel Ančerl, Rafael Kubelík, Bohuslav Martinů, Alois Hába a řada dalších. Po roce 1918 byla konzervatoř zestátněna, ale také přišla o své prostory v Rudolfinu. Po určitou dobu sídlila opět v klášteře, tentokrát benediktinském, pak v bývalém chemickém ústavu v Trojanově ulici a konečně v budově Na Rejdišti na pražském Starém Městě, kde působí dodnes. V roce 1919 došlo k dalšímu rozšíření, tentokrát o tzv. dramatickou školu pro výuku činoherního herectví. O její založení se významně zasloužila legendární herečka Otýlie Sklenářová-Malá. V meziválečném období školu řídili rektoři Josef Suk, Vítězslav Novák, J. B. Foerster, Vilém Kurz, Jaroslav Kocian a další mimořádné osobnosti. Po 2. světové válce vzniklo též taneční oddělení (ze kterého se v roce 1980 ustavila samostatná Taneční konzervatoř) a z tzv. „mistrovské školy Pražské konzervatoře“ (několikaletá nadstavba po ukončení normálního studia) vznikla Akademie múzických umění. Od roku 1942 do roku 1970 stál v čele školy právník, klavírista a hudební popularizátor, dr. Václav Holzknecht, jenž školu provedl nejen těžkými léty nacistické okupace, ale i valnou částí období komunistické totality. V roce 1986 bylo založeno oddělení populární hudby se dvěma obory studia – zpěvem a skladbou. V současné době je zřizovatelem školy hlavní město Praha. Hlavním úkolem konzervatoře zůstává výchova a vzdělávání profesionálních hudebních a divadelních umělců. Vyučuje se

hře na všechny orchestrální nástroje, dále akordeonu, kytaře, hře na klavír a varhany, zpěvu, skladbě, dirigování a herectví. Studium ve všech oborech trvá 6 let. Během studia účinkují studenti na školních koncertech a v divadelních představeních, natáčejí v rozhlase a televizi, a účastní se řady tuzemských i mezinárodních soutěží. Mají možnost získávat zkušenosti i při zahraničních zájezdech orchestrů a komorních souborů. Činí tak již vlastně první kroky na své umělecké dráze. Škola zve čas od času významné zahraniční pedagogy na stáže, mistrovské kurzy a semináře, které obohacují a doplňují studijní programy.

V roce 2011 Pražská konzervatoř slaví 200. výročí svého trvání. Dárkem k tomuto významnému jubileu je nový koncertní sál vestavěný ve dvoře budovy konzervatoře. Jedná se o unikátní stavbu vysokých společenských a kulturních hodnot, která Pražské konzervatoři i pražské veřejnosti citelně chyběla. Za posledních 105 let totiž v Praze nebyla postavena žádná ryze koncertní síň. Velikost novostavby byla limitována fasádami historických budov, které celý dvůr dokola obklopují. Hlavní architekt projektu Ing. Karel Sehyl se s tímto limitem úspěšně vyrovnal. Polovinu objemu stavby zapustil pod úroveň stávajícího terénu a na střeše přístavby vytvořil relaxační zahradu. Sál je půlkruhová stavba o objemu 1600 m^3 s výškou 4–4,5 m nad terénem, zapuštěná 3,8 m pod zem a s kapacitou magických 333 míst včetně balkonu. Základním pilířem sálu je akustika, kterou vyprojektoval Ing. Tomáš Hrádek z firmy SONING Praha. Nezaměnitelným je interiér sálu, jemuž vtiskl osobitý vzhled mladý architekt Vít Domkář. Jednoduchou zkratkou z ryze technologického prostoru vytvořil reprezentativní interiér, jemuž vládne kontrast materiálů dřeva a skla. Úzkou spoluprací architekta s akustikem tak byl skvěle podtržen vztah funkce a formy. Základní tvarování obkladů vychází z akustického předpisu maximalizovat difuzně odrazivé plochy, které svoji strukturou rozptýlí dopadající zvukový paprsek, což zajistí bohatost zvuku produkované hudby. Struktura difuzoru byla naformátována a opakována tak, aby vytvořila kompaktní plochu po téměř celém obvodu sálu, navíc celá byla pokryta dubovou dýhou. Pro odlehčení této poměrně těžké struktury jsou jako šperk zasazeny speciální tvárnice z litého křišťálového skla, které svým organickým tvarováním symbolizují nedalekou Vltavu. Skleněné tvárnice jsou kromě toho navíc prosvícena LED diodami v barevné škále RGB a dotvářejí tak atmosféru slavnostních koncertů. Lehkost a eleganci prostoru dokresluje dřevěný podvěšený akustický strop v perlově bílé barvě. Segmentový podhled je zvlněn tak, aby zároveň vytvářel akustický baldachýn pro pozitivní zvukové odrazy do publika.

V neposlední řadě je nutno vzpomenout archiv Pražské konzervatoře, je jedním z nejbohatších svého druhu ve střední Evropě. Jeho specialitou jsou materiály z 19. století, ale obsahuje i unikáty ze starších historických období, např. kancionál z přelomu 16. a 17. století, partitury z 18. století atd. V archivu se také nachází vzácná sbírka korespondence, převážně známých osobností (Dvořák, Janáček, Kubelík, Wagner, Liszt, Spohr a další). Knihovna slouží dennímu provozu školy jako důležitý zdroj notových materiálů, zvukových záznamů a odborných historických a biografických publikací. V roce 2006 získala statut veřejné knihovny s oficiálním názvem Knihovna Pražské konzervatoře, specializovaná knihovna.

Prameny: 200. let výročí školy, Informační brožura o Pražské konzervatoři; web Pražská konzervatoř; archiweb

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Modrý pokoj Jaroslava Ježka
Staré Město, Kaprova 10

Kubisticko-puristický nájemní dům je z let 1920–1921. Projekt činžovního domu Družstva pro stavbu živnostenských domů s malými byty a dílnami v Praze v asanačním území Starého Města předložil původně arch. F. Schlaffer v roce 1919. Realizován byl však až nový projekt B. Hypšmana, ten také roku1931 upravoval obchodní výkladec. Čtyřpatrový nárožní objekt kryje kombinovaná mansarda a sedlová střecha. Pětiosá fasáda do Žatecké ulice je plochá, z šestiosé fasády do ulice Kaprovy vystupují dva pětistranné arkýře a v pravé krajní ose ji člení pravoúhlá nika. Fasády jsou hladké, téměř už puristické, zdobené jen vodorovnými spárami. Pilíře obchodního parteru, hlavní římsu a parapet mansardového patra do Kaprovy ulice člení kubizující ornamenty. Dům je podsklepený, má třítraktový půdorys dělený příčkami na čtyři části. Bronzová busta na domě je dílem pražského sochaře, profesora Václava Vokálka z roku 1957.

Nenápadný nárožní dům v Kaprově ulici na Starém Městě pražském – kolik kolem spěchajících chodců zaujme. Přitom ve svých zdech ukrývá upomínku na zcela výjimečného člověka. V prvním patře se nachází legendární modrý pokoj, kde žil a tvořil Jaroslav Ježek. Činžovní dům v Kaprově ulici přivítal rodinu Ježkových v roce 1921, kdy Jaroslavovi bylo patnáct let. Jaroslav Ježek se narodil na někdejším pražském předměstí Žižkově 25. září 1906 jako prvorozené dítě krejčího Adolfa Ježka a Františky Ježkové. Byl již jako malé batole vážně postižen, obě oči byly napadeny šedým zákalem. Do tří let věku podstoupil tři neúspěšné operace. Nakonec mu zůstalo jen levé oko se zbytky zraku. Navíc po přestálé spále dostal hnisavý zánět uší, jehož důsledkem byla trvalá nedoslýchavost. Jelikož malý Jaroslav nebyl z těchto důvodů schopen běžné školní docházky, strávil sedm let v hradčanském internátním ústavu pro slepé a slabozraké děti, kde také získal základní hudební vzdělání. Jaroslav Ježek byl velice hudebně nadaný a vzhledem ke své zdravotní indispozici dokázal nemožné. V roce 1924 byl přijat na Pražskou konzervatoř, která tehdy sídlila v klášteře na Slovanech. Tři roky na to zde ukončil studium skladby. Po svém absolventském klavírním koncertu dostal půlroční soukromé stipendium do Paříže. V roce 1929 absolvoval a obdržel diplom mistrovské školy. Osudovým se pro Jaroslava Ježka stalo jeho setkání s Jiřím Voskovcem a Janem Werichem. Společně napsali pro Osvobozené divadlo celou řadu velmi úspěšných divadelních her, ale také hudbu k filmům Voskovce a Wericha. Ježkova hudba v nich tvoří rovnocennou složku k mluvenému slovu obou komiků. Jeho písničky, vzpomeňme Tři strážníky, Pochod stoprocentních mužů, Píseň o Golemovi, Babičku Mary nebo Život je jen náhoda, si zpívala celá Praha. V hudebním světě byl uznávaným skladatelem vážné hudby. Psal komorní a klavírní skladby. Když se nad

republikou začal snášet stín nacismu hlavní protagonisté Osvobozeného divadla Voskovec, Werich a Ježek se vzhledem ke své angažované tvorbě ocitli ve smrtelném nebezpečí. Logickým důsledkem toho byla emigrace všech tří umělců do Spojených států amerických v roce 1939. Nejhůře se Praha opouštěla Jaroslavu Ježkovi, neboť zde musel zanechat nejen milovanou matku a sestru Jarmilu, ale i svůj modrý pokoj v Kaprově ulici. Z občasné korespondence lze vyčíst obrovský stesk po domově. Jaroslav Ježek se nikdy s vynucenou emigrací nesmířil a velice v Americe duševně i umělecky strádal. Jeho již tak špatný zdravotní stav se neustále zhoršoval a 1. ledna 1942 v nemocnici v New Yorku zemřel. Již trvale upoután na nemocniční lůžko se oženil s Františkou Bečákovou z Tupes, která se o Jaroslava Ježka poslední měsíce jeho života starala.

Nyní tedy pojďme vstoupit do „tmavomodrého světa" Jaroslava Ježka, do pokoje, který zůstal zachován neporušený i ve svých detailech. Vznikl podle návrhu arch. Františka Zelenky tak, aby to vyhovovalo vkusu i potřebám jeho uživatele. Architekt navrhl jednoduchý nábytek z černě mořeného dřeva. Je tu pohovka, pracovní stůl se židlí, nízký stoleček, jehož skleněná deska je osvětlována zespoda, klavírní křídlo značky STENWAY. Nechybějí zde ani původní kachlová kamna. Na okně modré záclony, stěny jsou natřeny světle modrou barvou, strop a horní pás zdi je tmavomodrý. Stěny pokoje jsou bez obrazů, pouze na zdi visí housle. Nemůže chybět skříňka na gramofonové desky ani velká knihovna. Obsah vypovídá o Jaroslavu Ježkovi jako o zaníceném čtenáři nejen hodnotné české a světové beletrie, ale v knihovně je též mnoho svazků o výtvarném umění, slovníky, knihy o hudbě a hudebniny.

Interiér pokoje doplňuje řada osobních věcí, jako brýle, psací potřeby, dýmka a dalekohled, který používal skladatel v divadle, pokud zde byl v roli diváka. Modré zabarvení pokoje Jaroslavu Ježkovi vzhledem k jeho zrakové indispozici plně vyhovovalo a zřejmě ho i částečně inspirovalo při tvorbě. Dnes by tedy našel vše na svém místě tak, jak věci opustil v roce 1939. Bohužel už se nikdy do svého modrého pokoje nevrátí. Jeho nesmrtelná hudba tu však zůstala a stále se k nám vrací. Důkazem je Tmavomodrý svět – český film natočený režisérem Janem Svěrákem v roce 2001, tedy bezmála 60 let po skladatelově smrti. Název filmu je inspirován nejen barvou leteckých uniforem, ale také stejnojmennou písní Jaroslava Ježka. 100 let po narození J. Ježka 25. 9. 2006 byla v modrém pokoji založena Společnost přátel Jaroslava Ježka. Čestným předsedou se stal Jiří Suchý. Velké poděkování si zaslouží Ježkova matka a skladatelova sestra Jarmila. Díky těmto ženám modrý pokoj zůstal celá léta zachován ve své nezměněné podobě. Památník Jaroslava Ježka v Kaprově ulici byl veřejnosti otevřen v roce 1989. Expozici odborně spravuje Hudebně-historické oddělení Českého muzea hudby – složky Národního muzea. V roce 2006 bylo výročí 100. narození J. Ježka zařazeno mezi světová výročí UNESCO, České muzeum hudby přispělo k tomuto jubileu unikátní putovní výstavou ŽIVOT JE JEN NÁHODA.

Samostatně nutno vzpomenout na přátelství Ježka s Václavem Holzknechtem, který umělecký odkaz Jaroslava Ježka důsledně střežil až do své smrti v roce 1988. Prof. dr. Václav Holzknecht vynikající pianista a později ředitel Pražské konzervatoře byl autorem mnoha článků a publikací o tomto umělci.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); Pražské domy vyprávějí, Josef a Eva Hrubešovi, nakladatelství ORION (1996); PhDr. Věra Šustíková, kurátor osobnostních pozůstalostí Hudebně-historickém oddělení ČMH

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Barokní refektář – klášter dominikánů
Staré Město, Jilská 7a

Mezi ulicemi Jilskou, Jalovcovou a Husovou se nachází klášterní areál pražských dominikánů. Lokalita kláštera rozkládající se severně od kostela sv. Jiljí (doloženého již roku 1238) má bezmála tisíciletou historii. Původní románský kostelík pražští biskupové později proměnili v kapitulu. Po kapitule na Pražském hradě a na Vyšehradě to byla třetí kapitula u nás a měla nemalý význam. Dokládají to události kolem zasvěcení zdejšího kostela. Dne 4. května 1371 chrám světil sám arcibiskup Jan Očko z Vlašimi za účasti císaře Karla IV. s manželkou Eliškou. Významným kazatelem v kostele sv. Jiljí byl Jan Milíč z Kroměříže, představitel předhusitské reformace, který zde kázal česky už od roku 1364. Členem kapituly pravděpodobně byl i sv. Jan Nepomucký, generální vikář pražské arcidiecéze. Za husitských bouří kapitula u sv. Jiljí zanikla a ve zdejším kostele se po dvě století přijímalo pod obojí. Z chrámu se však i tak opět stalo z náboženského hlediska významné místo. Zdejší farář byl pověřen vyjednáváním o basilejských kompaktátech (jednání mezi basilejským koncilem a zástupci Čechů husitů v roce 1436). V roce 1626 byl kotel sv. Jiljí darován dominikánům. Dominikáni v Praze sídlili původně od roku 1225 nebo 1226 u dnes již zaniklého kostela sv. Klimenta ve čtvrti Poříčí v dnešní Klimentské ulici. Odsud přesídlili pravděpodobně roku 1239 ke kostelu sv. Klimenta u paty Juditina mostu (blízko dnešního Karlova mostu, v Klementinu). Po příchodu jezuitů byli roku 1556 přestěhováni do kláštera sv. Anežky Na Františku. Dominikáni zahájili přestavbu kostela a následně se rozhodli vybudovat klášter. V roce 1628 zakoupili dům při severním konci městiště a postupně kupovali další domy v okolí. Koupě posledního je doložena k roku 1656. Stavba obsahovala kromě domu na severním obvodu ještě čtyři až pět domů při Husově ulici, hřbitov a svatojiřskou školu. Samotná výstavba kláštera byla zahájená patrně kolem roku 1663 a pokračovala pomalu. Za autora barokní stavby lze považovat Carla Luraga, s nímž byla 4. ledna 1663 uzavřena smlouva. Později snad na stavbu dohlížel i Giovanni Domeniko Orsi. V roce 1678 byla totiž s ním a s Martinem Luragem uzavřena smlouva na úpravu kostela sv. Jiljí. Závěr prací lze klást do období kolem roku 1700, i když ve

2. polovině 18. století došlo k několika drobným architektonickým zásahům. Severní část pak byla upravována ještě v 1. polovině 19. století. Prostorově rozsáhlý konvent zaujímá podlouhlou lichoběžnou parcelu a svými křídly svírá dva dvory, oddělené od sebe příčným křídlem. Budovy dosahují výšky dvou pater, pouze v severovýchodní části vytváří 3. patro altánová nástavba. Poměrně jednoduchým raně barokním fasádám uličních průčelí dominují raně barokní portál v Jalovcové ulici, historizující dřevěné výklady v přízemí v Husově ulici a vstupní portály z 1. poloviny 19. století v Jilské ulici. Výrazný prvek dvorních fasád představují arkády a arkádové pavlače. Místnosti v přízemí a v 1. patře si zachovaly raně barokní klenby. Severní křídlo tvoří tři trakty se střední chodbou. Místnost refektáře pochází ze 17. století a zachovala si raně barokní klenby. Pozornost si zaslouží ornamentální, štukovaná a malovaná výzdoba stropu z období kolem roku 1700. Refektář (latinsky refektorium, tzn. „obnovit“) je společná jídelna mnichů v křesťanských klášterech. Nesloužil k pouhému najedení, ale k sérii obřadů, které jídlo provázely – k modlitbám, požehnání a meditaci. Barokní refektář dominikánského kláštera byl sídlem Pražské konzervatoře od jejího založení roku 1811 do roku 1884. V jižním křídle se dochovala náročně řešená knihovna, která má původní skříně a bohatou rokokovou štukovou dekoraci.

Řádu bratří kazatelů – dominikánů se podařilo vybudovat rozsáhlý čtyřkřídlý klášter při kostele sv. Jiljí. Zde za zdmi kostela a kláštera bratři žili a pracovali až do roku 1950, kdy byli komunistickým režimem odvezeni do internace. Bratři se do kláštera vrátili roku 1990. Již od vzniku české provincie s výjimkou doby husitských válek, let 1857–1905, 1939–1942 a 1950–1989 byl a je pražský klášter sídlem provinciála (provincialát „jakési“ české ředitelství). Z dominikánského řádu vzešel Mons. Dominik Duka OP, 36. arcibiskup pražský, metropolita a primas český. Jmenován byl 13. února 2010.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); web

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Základní kameny – Národní divadlo
Nové Město, Národní ulice

Národní divadlo v Praze, chlouba českého národa, se již více než sto let vypíná nad řekou Vltavou. Účinkování na jeho jevišti každý umělec považoval a považuje za největší čest. Národní divadlo v Praze patří k těm budovám, které by měl alespoň jednou za život navštívit každý Čech a vzpomenout na heslo: *„Národ sobě“*. Budova Národního divadla platí za přední architektonické dílo Josefa Zítka a představuje i jednu z nejvýznačnějších architektonických dominant Prahy. Obsahuje také řadu vrcholných výtvorů malířů a sochařů spojovaných pod označením „generace Národního divadla“. O Zlaté kapličce bylo napsáno mnoho knih, článků, statí a novinových sloupků ze všech možných úhlů pohledu. Několik řádek věnujme prostoru se základními kameny. Pojďme vstoupit na schodiště, které nás zavede šest metrů pod úroveň Vltavy do „základů“ Zlaté kapličky, kam byly položeny základní kameny z historických míst české země.

Původně měl být dovezen základní kámen jen a pouze z hory Řípu. Myšlenkou divadla ovšem žil celý národ a tak není divu, že zpráva o vylomení kamene z Řípu vyvolala velké nadšení i touhu věnovat do základů divadla kameny i z jiných památných míst Čech a Moravy. A tak byly kameny do Prahy posílány povozy, vlakem, lodí i na voru. Kameny byly přiváženy do Prahy postupně a každý má své pořadové číslo. První kámen byl z Radhoště dovezen – 5. 5. 1868 a byl slavnostně přivítán F. Palackým. Kámen z Radhoště dokonce předběhl kámen z Řípu a Žižkova – 11. 5. 1868 a z naší bájné hory Blaník – 13. 5. 1868. Každý kámen má pro český národ svou symboliku. Podle pověsti má na Radhošti od pradávna sídlo slovanský bůh Radegast – Bůh slunce, války a vítězství. Říp symbolizuje úplný počátek českých dějin a Blaník je symbolem jejich trvání, jakousi pojistkou proti jejich zmaru a zániku. Jak se praví ve Starých pověstech českých: *„Až bude české zemi nejhůř…“*. Další kameny pochází z těchto míst: Buchlov, Hostýn, Trocnov, Vyšehrad (skála), Svatobor u Sušice, Branka na Dobeníně u Náchoda, Boubín, Zlatý kůň u Tmaně (Červený lom), Prácheň u Horažďovic, Čerchov, Lipník, Helfštýn, Doudleby, zřícenina Podlažického kláštera u Chrastě a Záhlinic. Z Podivína navíc došla cihla uhnětená z hlíny a vody ze studánky, u které křtil sv. Cyril. Všechny základní kameny byly přivezeny v roce 1868 až na jeden. Bílá mramorová deska od krajanů z amerického Chicaga, kde žila velmi silná krajanská komunita, s nápisem *„Co krev pojí, moře nerozdvojí“*. Cesta přes oceán se pozdržela až do roku 1871. Dodnes jsou všechna uvedená místa na svůj kámen v základech divadla hrdá. Když jdete z Pusteven na Radhošť, tak na levé straně je malý památník, který připomíná místo, odkud byl základní kámen vylomen. To zas původní kámen vylomený ze Slepičí Skály na Blaníku rozměrově nevyhovoval a byl vsazen do pivovarské lednice, která byla v Louňovicích téhož roku vystavěna. Dodnes je kámen v Louňovicích pod Blaníkem zachován a je možno si ho prohlédnout.

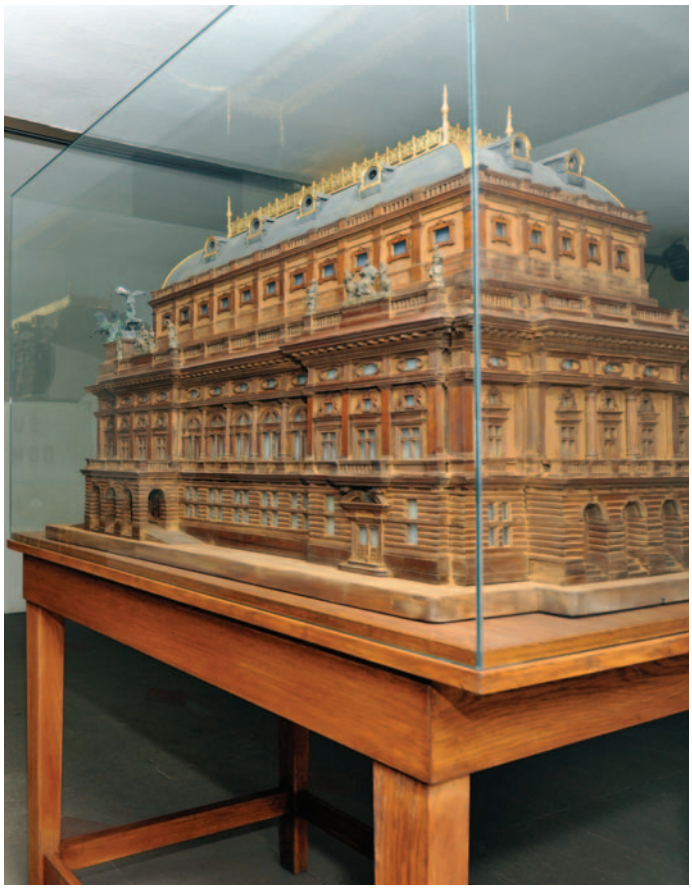

16. května 1868 ožila Praha i celá zem velkou celonárodní slavností – položením základního kamene

Národního divadla. Už 14. května přijelo do Prahy 25 tisíc diváků, 15. května dorazilo do Prahy 24 zvláštních vlaků a 16. května dalších 60 tisíc lidí. Celkový počet přítomných diváků se odhaduje na 100 až 150 tisíc lidí. Tato událost přerostla v obrovskou národní manifestaci. V nekonečném průvodu, který se řadil v prostoru karlínské Invalidovny, šli zástupci pražských cechů, krojované družiny, spolky a byly vezeny i některé základní kameny. Na budoucím staveništi koncertoval pěvecký spolek Hlahol a zněly slavnostní projevy. Mladočeský politik Karel Sladkovský při svém projevu mimo jiné uvedl: *„Zde v nejlepějším výskytu velkolepého obrazu zlaté Prahy naší, v stínu utěšeného površí Petřínského, přiobrouben stříbrolesklým pásem klidné Vltavy, po pravém boku Vyšehradu starovévodského i vstříc hrdému sídlu slavných králů našich, zde velebně vznášeti se bude národního našeho umění chrám a stín jeho v zrcadlivé hladině Vltavy stýkati se bude se stínem staroslavného hradu královského…“*.

Své zdravice proslovili také četní zahraniční hosté vesměs ze slovanských zemí. Sbor pro zřízení Národního divadla měl představu, že významné osobnosti české kultury a politiky slavnostně poklepou na kámen z Řípu. Jenže kámen jim to překazil. Jak se ukázalo, byl to tvrdý čedič, který nebylo možné stihnout včas opracovat do požadovaného tvaru. Zítek měl navíc představu, že má být v kameni schránka pro pamětní mince a dobový tisk. A tak se nakonec poklepávalo na úplně jiný kámen. Hlavním základním kamenem se stal blok z Louňovic na Černokostelecku (označen č. 3) nedaleko od Říčan. Tam byl v lese Kamínka kamenolom, který patřil členu sboru pro zřízení Národního divadla. Ten věnoval kámen, který byl ideální pro slavnost položení, jak si ho představoval Josef Zítek. Takže paradoxně na kámen, který není z žádného památného místa českého národa ani z české historie klepalo 24 osobností české politiky, kultury a vědy např. František Palacký, Ladislav Rieger a Bedřich Smetana pronesl známá slova: *„V hudbě život Čechů“*.

V roce 1968, rovných 100 let po vylomení kamene do základů divadla se „sláva“ opakovala. Již se ale jen symbolicky k Národnímu divadlu vezla blanická prsť, uložená na alegorickém voze s dřevořezbou Blaníka od řezbáře z Rataj. Kočími byli rolníci z Vlašimi, kteří pak často vzpomínali na průjezd Prahou a velkolepé přivítání.

Prameny: Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); Pražské domy vyprávějí, Josef a Eva Hrubešovi, nakladatelství ORION (1996); web Národní divadlo; web

DNY EVROPSKÉHO DĚDICTVÍ 2011 – GARANT MČ PRAHA 1
Pražský Hlahol
Nové Město, Masarykovo nábřeží 16

Secesní činžovní dům na dnešním Masarykově nábřeží je pro české hudební dějiny naprosto nepomíjitelný. Byl vystavěn v letech 1904–1905 pro pěvecké sdružení Hlahol na ideální parcele s hlavním průčelím k řece Vltavě. Zakoupení pozemku i plány vlastní stavby schválila mimořádná Valná hromada Hlaholu v roce 1903. Tohoto činu bylo vskutku zapotřebí, neboť vzkvétající spolek nedostatkem vlastních místností velice strádal. Pronájmy v různých pražských domech nebyly vždy vyhovující a dalším záporem byla jejich dočasnost. Projekt nové budovy byl dílem funkcionáře Hlaholu, stavitele Františka Schlaffera a architekta Josefa Fanty. Tito pánové provedli veškeré práce zdarma. Samostatná stavba byla zadána pražskému architektovi a staviteli Čeňku Gregorovi. V červnu 1904 se pak v atmosféře plné radostného očekávání konala slavnost položení základního kamene. Stavba objektu velmi rychle postupovala, takže již v září 1905 se mohla uskutečnit první pěvecká zkouška pod vlastním krovem. Slavnostní otevření Hlaholského domu se konalo dne 5. listopadu 1905. Prostorný reprezentativní dům patří i se svým zkušebním a koncertním sálem mezi významné secesní památky Prahy. Čtyřpatrové průčelí zdůrazňují krajní ploché rizality, jejichž první a druhé patro nese balkóny s ozdobným secesním zábradlím, rámovány jsou štukovými alegorickými plastikami. Rizality vrcholí segmentovými štíty s nápisy a secesní ornamentikou. Široký štít průčelí mezi nimi zdobí obraz alegorie Hudby malovaný K. L. Klusáčkem na keramice: vpravo žena hraje na lyru, vlevo je skupinka posluchačů. V parteru jsou prolomeny dva bohatě zdobené vchody, opakuje se u nich polokruh s nadsvětlíkem jako ve štítech. Nad pravým vchodem je řezaná mozaika znázorňící ptáka Fénixe s rozepjatými křídly a letopočtem dokončení stavby domu 1905. Mezi vchody jsou osazeny tři pamětní desky sbormistrů Hlaholu, Bedřicha Smetany, Karla Bendla a Karla Knittla. Plastická výzdoba průčelí je dílem sochaře Josefa Pekárka, ornamentální je od Karla Motla. Průčelí do Vojtěšské ulice č. 5 má fasádu rovněž zdobenou

secesními prvky. Střední štít je pokryt figurálním sgrafitem s hudebními náměty s nápisy. Sgrafita vytvořil K. L. Klusáček. Na vrcholu štítu je umístěna plastika-polopostava s lyrou, patrně od Josefa Pekárka. V ose nad okny prvního patra je umístěn štukový strom s nápisem HLAHOL. Pěvecká síň mezi domy je v horní části prosklená, ve střední části je rozšířená v galerii s obrazy K. L. Klusáčka. Na pravé boční stěně je polokruhový obraz, luneta na plátně, od Alfonse Muchy z roku 1934. Alegorie zpěvu nebo též Česká píseň je poslední velké dílo umělce. Stěny jsou obloženy dřevem a zdobeny bustami hudebních umělců. Zkušební sál se uchoval v původním stavu i se všemi detaily. Prestižní Zpěvácký spolek Hlahol vznikl v roce 1861, a je tedy nejstarším českým pěveckým spolkem. U jeho kolébky stál znamenitý pěvec a vlastenec Jan Ludevít Lukes. První veřejné vystoupení spolku, tehdy ještě ne pod svým pozdějším slavným jménem, ale jako Lukesův sbor o 120 členech, proběhlo při pohřbu Václava Hanky v roce 1861 na vyšehradském hřbitově. Úspěch, se kterým se toto vystoupení setkalo, pak vedl k založení vlastního spolku. Jakmile vešlo založení spolku Hlahol ve všeobecnou známost, s vědomím důležitosti pro věc národní se přihlásili za zakládající členy například pražský purkmistr František Pštross, František Palacký, F. L. Riegr, Vojta Náprstek, K. J. Erben, hrabě Jindřich Chotek, Vojtěch Lanna, Josef Frič a J. E. Purkyně. Za rok od svého založení si Hlahol pořídil spolkový prapor, který maloval velký český malíř Josef Mánes.

Hlahol se stal důležitým činitelem našeho národního života v době obrozenecké i v letech pozdějších. Podnikal též umělecké zájezdy do ciziny, kde šířil věhlas českého sborového zpěvu a sklízel četné vavříny.

Tradici spolku Hlahol se podařilo zachovat do 21. století. V roce 2011 Hlahol slaví výročí 150. let od svého založení. Velkolepé oslavy plánuje 60 členů sboru, průměrného věku cca 35 let. Současné umělecké vedení Hlaholu v zájmu popularizace sborového zpěvu rozšířilo okruh repertoáru o kantáty, mše a oratoria, uváděné jak v sále pražského Hlaholu, tak ve Smetanově síni, Rudolfinu i kostelích a chrámech doma i v zahraničí. Kromě toho má Hlahol v repertoáru velké množství skladeb a capella našich i zahraničních autorů.

Prameny: Mgr. Ant. Ederer, kronikář Úřadu MČ Praha 1; Umělecké památky Prahy, Pavel Vlček a kolektiv, ACADEMIA nakladatelství AV ČR (1999); Pražské domy vyprávějí, Josef a Eva Hrubešovi, nakladatelství ORION (1996); web Pražský Hlahol